

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid Klara
Teoretiska Gymnasium Karlstad, i Karlstads
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Klara Teoretiska Gymnasium Karlstad, i Karlstads kommun med Klaragymnasium AB som huvudman ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Klara Teoretiska Gymnasium Karlstad den 15 januari 2019. Besöket genomfördes av Marita Bergman och Ulrika Tutorius. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med fyra svensklärare och med rektorn. Klara Teoretiska Gymnasium Karlstad är en enskild verksamhet med cirka 350 elever. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar fem lärare i Svenska 3 innevarande läsår, varav samtliga är legitimerade och behöriga att undervisa i svenska i aktuella kurser. Under läsåret 2017-2018 hade två lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Skolinspektionens granskning visar att lärarnas planering täcker ämnets syfte, centralt innehåll i Svenska 3 både avseende undervisning och bedömningstillfällen.

Av skolans dokumentation och vid intervjuer med lärare framkommer att lärarna utgår från styrdokumentet, ämnets syfte och förmågor, kursens centrala innehåll och kunskapskraven i Svenska 3. Lärarna uppger att en grundläggande planering av kursen görs tillsammans med samtliga undervisande lärare. Utgångspunkt för planeringen är, enligt lärarna, vilka förmågor eleverna ska utveckla över tid och hur de bör arbeta för att kunna visa sin utveckling gentemot kunskapskraven. Vid planeringen beslutar lärarna om tidsåtgång för varje moment, samt vilka gemensamma texter och bedömningsuppgifter som ska genomföras under kursen. Lärarna beslutar om fyra till fem gemensamma

muntliga och skriftliga bedömningsuppgifter som exempelvis argumenterande tal, retorisk analys och pm inom temat "Dystopier". De enskilda lärarna anpassar därefter planeringen till undervisningsgruppen om det är nödvändigt när det till exempel gäller tidsåtgång. Enligt lärarna kopplar de till ämnets syfte genom att ge eleverna formativ bedömning eller "framåtsyftande återkoppling" vilket möjliggör att eleverna utvecklar sin muntliga och skriftliga förmåga under hela utbildningen och även får en tydlig progression under elevernas utbildning. Som exempel nämns att eleverna möter vetenskapliga texter redan i år 1.

Lärarna samlar in ett brett och varierat bedömningsunderlag.

Enligt lärarna strävar de efter att skapa en helhet i sin undervisning. Helhet skapas genom att de konstruerar uppgifter där flera eller delar av kunskapskrav ingår vilket ger eleverna flera tillfällen att visa sina kunskaper. Ett exempel på en sådan uppgift inom temat "Dystopier" är att eleverna får läsa skönlitteratur och vetenskapliga texter samt skriva pm. Lärarna betonar också att de anser att det är viktigt att ge eleverna rikligt med tillfällen så att eleverna får möjlighet att utveckla sin skriftliga förmåga. En lärare betonar vikten av individualisering och att lärarna på så sätt ger förutsättningar för eleverna att prestera sitt bästa. Det kan handla om val av ämne eller att de får välja mellan en muntlig eller skriftlig examination. Ett exempel på det är att eleverna kan välja inom arbetsområdet "Litterär analys" mellan en debattuppgift eller en skriftlig diktanalys. Vid intervju med elever framkommer att de är medvetna om att de måste visa samma kunskaper flera gånger för att permanent uppnå en viss nivå.

Vid intervju med lärare och elever framkommer att eleverna prövas på olika sätt. Lärarna berättar att även om kursen har tyngdpunkt på det vetenskapliga skrivande, så sker det variation i uppgifterna vad gäller innehåll och form. De muntliga uppgifterna examineras både enskilt och i grupp. Eleverna prövas muntligt i ett flertal uppgifter som exempelvis argumenterande tal, som prövas två gånger. Det förekommer också att bedömningsunderlag för förberedda samtal och diskussioner hämtas från uppgifter som eleverna utför i religionsämnet, som tillägg till de underlag lärarna inhämtar inom undervisningen i Svenska 3. Om läraren är osäker på om eleven klarar kunskapskraven för ett betyg får eleven göra en kompletteringsuppgift. Detta kan gälla exempelvis när eleven har en ojämn kunskapsprofil.

Granskningen visar att lärarna använder en digital plattform där kommunikation med eleverna sker och där elevernas arbeten, planeringar, uppgifter och kunskapskrav finns. En lärare tillägger att allt sparas, som exempelvis anteckningar om diskussioner som eleverna genomfört. På en annan plattform markerar lärarna sina bedömningar i uppgifts- och kursmatriser i förhållande till de kunskapskrav som uppgiften prövar, uppger rektorn och lärarna. Detta möjliggör att läraren kan följa elevernas kunskapsutveckling gentemot kunskapskraven under kursen. En svårighet kan vara att matriserna kan styra uppgifternas utformning, säger lärarna, och att sådant som kommer fram i diskussioner i klassrummet är svårt att fånga i matrisen. De muntliga prestationerna i klassrummet gör vi noteringar om, berättar lärarna vidare. Det informella underlaget är begränsat och det rör i så fall något enskilt kunskapskrav, uppger lärarna.

Skolinspektionen bedömer att lärarna utvärderar bedömningsunderlaget kontinuerligt.

Lärarna uppger att de provar och nanserar uppgifterna kontinuerligt och att de ibland plockar bort uppgifter, eller utvecklar dem genom att exempelvis lägga in en del av ett kunskapskrav så att uppgiften omfattar flera delar av kunskapskraven. Lärarna uppger att de också kan utveckla en helt ny bedömningsuppgift. Justeringar av bedömningsuppgifterna görs efter varje termin. Ett exempel på förändringar i en uppgift, nämner lärarna, är att frågeställningar till texter har omformulerats eller tagits bort eftersom eleverns förmåga att hantera mera omfattande texter har förändrats.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i tillräcklig utsträckning gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Lärarna har former för att få en god överblick över samtliga underlag inför betygssättning.

Granskningen visar att lärarna har former för att få en god överblick över samtliga underlag inför betygssättning. Lärarna uppger att de använder kursmatriser för att få överblick hur eleverna utvecklas gentemot ämnets syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. Efter varje bedömningsuppgift gör läraren en ny bedömning av hur långt eleven har kommit gentemot kunskapskraven. Enligt lärarna sparas allt material som eleven producerar under läsåret i skolans digitala plattform och tas fram vid betygssättningen.

Lärarna värderar bedömningsunderlagets tillförlitlighet och giltighet men har inte diskuterat hur resultat på nationella prov ska viktas i förhållande till andra bedömningsunderlag

Lärare och rektor uppger i intervjuer att lärarna att de samarbetar kring planering och konstruktion av uppgifter i sina undervisningsgrupper och bedömer dessa tillsammans. Av dokumentation i vid intervjuer med rektor och lärare framkommer att skolan har utarbetat en policy för hur betygssättning ska ske för att öka tillförlitligheten av bedömningsunderlagen. Enligt lärare är samtliga lärare eniga om policyn och att elever och vårdnadshavare är informerade om vad som gäller för examinationer och betygssättning. I policyn finns formulerat hur skolan ser på deadlines för uppgifter, sista inlämningsdatum för respons, skolans syn på kompletteringar, uppsamlingsdag för elever som inte har uppnått kunskapskraven för en uppgift, skillnad mellan lärotillfälle och bedömningstillfälle samt hur examinationer genomförs och hur bedömningar dokumenteras. Policyn har gällt sedan 2016. Eleverna berättar att de skriver på en text i ca tre veckor och får under denna tid respons från sin lärare. Därefter kan man se hur man ligger till i sin matris, förklarar eleverna vidare. Vid nästa skrivtillfälle kan man utveckla sitt skrivande ytterligare, uppger eleverna.

Nationella provet är en del av det övriga bedömningsunderlaget, uppger lärarna. Lärarna förklarar vidare att eleverna presterar sämre så beror det på att eleverna skriver de andra texterna i en process med lärarrespons och bearbetning. Den formativa bedömningen är en viktig del i skrivprocessen, enligt lärarna. Eleverna förbereds väl inför nationella provet, säger lärarna, och uppgifterna i det nationella provet påverkar kursplanering.

I skolans digitala plattform sparas alla uppgifter som eleverna gjort under kursen och fått bedömda. Lärarna säger vid intervju att de går tillbaka till de ursprungliga uppgifterna om de är osäkra över ett betyg, men lärarna menar att det är sällsynt att det sker eftersom de följer och dokumenterar elevernas kunskapsutveckling kontinuerligt under kursen.

Rektorn uppger vid intervju att lärarna diskuterar om vilka orsaker till skillnad mellan resultat på de nationella proven och slutbetyg och rapporterar in detta. På frågan om ledningen och lärarna diskuterar skillnader i resultat mellan könen och mellan nationella prov och kursbetyg svarar lärarna att det inte diskuteras särskilt mycket. Istället menar lärarna att diskussionen rör sig om resultaten på de olika programmen med tanke på att det är en ojämn fördelning mellan könen i vissa program som exempelvis teknikprogrammet. I dessa klasser måste man som lärare anpassa innehållet till gruppen för att motivera eleverna, menar lärarna.

Lärarna grundar sitt beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut.

Lärarna uppger vid intervju att de ser alla moment som viktiga i kursen, men att det sker en viktning på uppgiftsnivå. Vissa uppgifter, som till exempel skrivuppgiften "Dystopier" är mera omfattande och får därför större tyngd vid den sammanvägda bedömningen. Lärarna förklarar att de integrerar de olika momenten för att uppnå en fördjupning. Ett exempel på sådan integrering är att lärarna kan styra innehållet i uppgiften argumenterande tal till att handla om språkhistoria. Området Språkhistoria viktas lika som övriga arbetsområden eftersom kursen innehåller läsning av många olika texter, då både faktatexter och skönlitterära texter. På så sätt provas eleverna gentemot flera kunskapskrav i området.

När det är tid för betygssättning gör lärarna en bedömning av allt eleverna har presterat med utgångspunkt från kursmatrisen. Lärarna säger att de gör en bedömning av elevernas prestationer, uppgifternas tyngd och tillförlitlighet. Vidare betonar lärarna att allt som dokumenterats vägs in i helhetsbedömningen. Svenska 3 är en kurs där det vetenskapliga skrivandet väger tungt, säger lärarna, när vi gör en sammanvägd bedömning ser vi också på hur eleven har utvecklats i sitt skrivande under kursen. Vid dokumentgranskning framkommer att eleverna kontinuerligt utvecklar sin förmåga att läsa och arbeta med olika slags texter genom att eleverna förbereder sitt skrivande genom att läsa och diskutera en bredd av olika slags texter. Enligt eleverna är de medvetna att ett senare resultat väger tyngre vid en bedömning av det vid betygssättningen. Om en lärare är osäker över en bedömning kan hen ta in ett elevarbete i ett annat ämne och göra en bedömning av ett kunskapskrav hen är osäker över. Lärarna säger vidare att eleverna också kan pröva ett kunskapskrav i ett annat ämne som exempelvis i religion eller biologi.

Lärarna uppger att de huvudsakligen gör helhetsbedömningar individuellt, men om de upptäcker stora avvikelser mellan resultat på nationella proven och övriga prestationer eller om det är en elev med en så kallad ojämn kunskapsprofil så sker en sambesvär.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning.

Lärarna samverkar regelbundet kring planering, konstruktion och bedömning av bedömningsuppgifter

Rektorn uppger att lärarna på Klara Teoretiska Gymnasium Karlstad har en timme varje morgon för samverkan kring planering och bedömning av elevuppgifter. Det finns även två timmar avsatt på tisdagar som delvis kan användas för ämnesarbete. Lärarna på skolan har fått fortbildning i "Betyg och bedömning" arrangerad av Karlstad universitet och den gemensamma skolutvecklingsinsatsen är under detta läsår 2018/2019 "Läsluft".

Samplanering är viktig, säger rektorn men tillägger att det måste också finnas utrymme för lärarna att vara kreativa. Rektorns uppfattning är att lärarna sambedömer de uppgifter som kräver sambedömning. Rektorn uppger också att lärarna samarbetar kontinuerligt och informellt då de sitter nära varandra. Enligt lärare är de frågor som är aktuella nu hur tungt de nationella proven ska viktas under detta läsår och bedömningar av de nationella proven.

Lärarna samverkar både inom kursen i Svenska 3 och med övriga svensklärare på skolan, i syfte att arbeta med elevernas möjligheter till progression mellan kurserna. Enligt lärarna utgår de från ämnets syfte, vilka förmågor eleverna ska utveckla under utbildningen samt det centrala innehållet i kursen. Lärarna uppger att de i ämnesgruppen definierar kraven för en E-, C- och A-nivå genom att diskutera olika skriftliga elevlösningar.

Lärarna samverkar kring bedömning nationella prov

Rektorn och lärare uppger att skolan har en extern rättare för de nationella proven. Rektorn säger att detta blir en avlastning för lärarna men också att lärarna gör stickprov och jämför elevernas sammanvägda resultat för kursen Svenska 3. Om de har svårbedömda fall diskuteras bedömningen med en kollega. De muntliga nationella proven sambedöms alltid av två lärare, uppger lärarna.

Det framkommer vid intervju med lärarna att de diskuterar elevers sammanvägda bedömningar när det är stora avvikelser mellan nationella provet och de övriga prestationerna under kursen eller om eleven har presterat ojämnt under kursen.

Sammanfattningsvis har Skolinspektionens granskning inte visat annat än att det granskade området fungerar väl. Därmed avslutas kvalitetsgranskningen.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Ulrika Sutorius och projektledare Karin Lindqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattande

Signerat av: Gabriel Brandström

X Marita Bergman

Föredragande

Signerat av: Marita Bergman

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)